

การละเล่นของเด็ก ในจังหวัดสงขลา

ปัทมาภรณ์ ชเลิศเพชร*

การละเล่นพื้นบ้านเป็นกิจกรรมนันทนาการหนึ่งซึ่งได้รับการยอมรับร่วมกันในสังคม โดยมีรากฐานมาจากความเป็นจริงแห่งวิถีชีวิตของชุมชนที่มีการประพடுத்தปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านานจากอดีตสู่ปัจจุบัน การละเล่นบางชนิดได้รับการถ่ายทอดสืบสานต่อกันมาพร้อมกับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนารูปแบบอยู่อย่างต่อเนื่องจนมีลักษณะเฉพาะถิ่น ดังนั้นการละเล่นพื้นบ้านจึงเป็นผลผลิตอันเกิดจากความคิดและจินตนาการของมนุษย์ย่อมจะสะท้อนถึงโลกทัศน์ ภูมิธรรม และจิตวิญญาณของบรรพชนในท้องถิ่นที่ได้ถูกหล่อหลอมจนตกผลึกเป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าและได้กลายเป็นมรดกแห่งวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศชาติ

การละเล่นนับว่ามีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการละเล่นของเด็กของผู้ใหญ่ล้วนแสดงออกถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและความเชื่อของสังคมนั้นๆ ทั้งยังก่อคุณค่าแก่มนุษย์ชนในทางผ่อนคลายความตึงเครียด เสริมสร้างพลังกายให้แข็งแรง ฝึกความคิด ความเข้าใจ การแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดระเบียบวินัย เกิดการยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมสรรค์สร้างความเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ชุมชน

*อาจารย์ปรแกรมวิชานาฏศิลป์ โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา

ทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็งจนก่อเป็นความตึงมั่นอันเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต การละเล่นพื้นบ้านจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ให้คนของชาติได้เห็นคุณค่าแห่งท้องถิ่นที่มีวิวัฒนาการยาวนานถ่ายทอดถึงความเจริญและความเสื่อมถอยของชุมชน จึงเป็นจิตสำนึกของชุมชนที่จะตระหนักถึงภาระและบทบาทหน้าที่ของตนเองในการนำท้องถิ่นไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

โดยพลวัตแห่งสังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยมีกาลเวลาเป็นสื่อ นำไป อิทธิพลแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากกระแสการผลักดันให้ชนบทยอมรับสังคมเมือง และภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบใหม่นี้ อาศัยความเจริญจากเทคโนโลยีนำไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์จึงกลายเป็นสังคมแห่งทุนนิยม และบริโภคนิยมทั้งนี้เพียงเพื่อความทันสมัย ผลกระทบแห่งคตินิยมนี้เป็นเหตุให้ชนบทถูกมองว่าล้าหลัง ด้อยพัฒนา จึงพยายามดิ้นรนต่อสู้กับสังคมใหม่ที่มีผู้อื่นหยิบยื่นให้จนส่อเค้าว่าปัทสถานแห่งอดีตได้ถูกจัดระบบใหม่ ภูมิปัญญาในท้องถิ่นขาดการพัฒนาส่งเสริมและหมดความสำคัญ ความตึงมั่นที่แฝงไว้ด้วยความสงบสุข สนุกสนานความปรองดองในชุมชนกลายเป็นอดีตให้ชนรุ่นใหม่อ่านแทนการได้สัมผัสจริง

จังหวัดสงขลา เป็นท้องถิ่นหนึ่งที่ได้รับคลื่นกระแสแห่งสังคมยุคใหม่เป็นเหตุให้ผลิตผลทางวัฒนธรรมถูกปรับเปลี่ยน เอกลักษณ์ดั้งเดิมบางอย่างค่อยจางหาย รูปแบบของวัฒนธรรมใหม่มีมากขึ้นจึงควรช่วยกันดำรงพัฒนาไว้ซึ่งภูมิปัญญาอันเหมาะสมแก่ท้องถิ่นเพื่อให้อยู่คู่ภาพลักษณ์ของความเป็นไทยชาติต่อไป

ความหมายของการละเล่นพื้นบ้าน

การละเล่นพื้นบ้าน หมายถึง กิจกรรมการเล่นของสังคมซึ่งไม่ทราบที่มา แต่ได้ยอมรับและถ่ายทอดการเล่นต่อ ๆ กันมาโดยไม่ขาดสาย เป็นกิจกรรมการเล่นซึ่งมีการเคลื่อนไหวกายภาพเป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีดนตรี การขับร้อง หรือการฟ้อนรำประกอบการเล่น มีจุดมุ่งหมายในการเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินในโอกาสต่าง ๆ

การเล่นของไทยไม่สามารถกล่าวตามระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ได้ เพราะมีความเป็นมาที่อยู่ ลักษณะของการพัฒนาตนเองแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยจำสืบทอดกันมาจากคนยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่ง (ร.อ.หญิงปรียา หิรัญประดิษฐ์ 2533:15) โดยเหตุที่การเล่นเกิดขึ้นมายาวนานและปรากฏอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นต่าง ๆ ในความหลากหลายของการละเล่นพื้นบ้านจะมีทั้งลักษณะร่วมที่เหมือนกัน ลักษณะร่วมที่ไม่เหมือนกันและลักษณะที่แตกต่างกันนับเป็นความเฉพาะของพื้นบ้านนั้น ๆ ประการหนึ่งที่มีการละเล่นปรากฏในทุกชุมชนคือ การละเล่นพื้นบ้านของเด็กและผู้ใหญ่เช่นเดียวกับที่ปรากฏในจังหวัดสงขลา

การละเล่นพื้นบ้านของเด็ก

ธรรมชาติของเด็กประการหนึ่งคือ การค้นหาความสนุกสนานที่สอดแทรกด้วยความรู้สึกรอยากรู้อยากเห็นอยู่เกือบตลอดเวลาจึงแสดงพฤติกรรมในบทบาทต่าง ๆ ที่เรียกว่า "การเล่น" การเล่นของเด็กจึงเกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งและได้รับการสืบทอดเลียนแบบต่อกันมาจากยุคหนึ่งมายุคหนึ่งบางชนิดอาจจะเสื่อมสูญไปแล้ว การละเล่นของเด็กจึงมีมากมายและแพร่หลายอย่างกว้างขวางทั้งนี้เพื่อสนองความอยากรู้อยาก

เห็น ฝึกให้เด็กรู้จักใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างความสามารถ และพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ทำให้ชีวิตสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

ความเป็นมาของการละเล่นในจังหวัดสงขลาไม่อาจหาข้อสรุปที่ชัดเจนลงไปได้แต่คงมีมาตั้งแต่การเริ่มตั้งรกรากในท้องถิ่นนี้ มีหลักฐานหนึ่งที่ปรากฏในสมัยอยุธยาคือ บทละครเรื่องนางมโนห์รา ซึ่งเป็นบทละครที่ชาวใต้รู้จักกันดี กล่าวถึงการละเล่นสิงหลก ปลาหลงอวน ดังนี้

"เมื่อนั้น โฉมทูลพระศรีจุลา ว่าเจ้าโฉมตรูมโนห์รา มาเราจะเล่นอะไรดี เล่นให้สบายคลายทุกข์ เล่นให้สนุกในวันนี้ จะเล่นให้ซนกันสักที เล่นกันให้สนุกจริงจริง มาเราจะวิ่งสิงหลกข้างโน้นนะเจ้าเป็นแดนพี่ข้างนี้เป็นแดนเจ้านี้ เล่นสิงหลกเสาเหมือนกัน ถ้าใครวิ่งเร็วไปข้างหน้า ถ้าใครวิ่งช้าอยู่หลังนั้น เอาบัวเป็นเสาเข้าซิงกัน ขยิกไล่ผายผืนกันไปมา

เมื่อนั้น โฉมทูลพระศรีจุลา บอกเจ้าโฉมตรูมโนห์รา มาเราเล่นปลาลงอวน บัวผุดสอดห้องน้องเป็นปลา ลอดลอดห้องมาเจ้าหน้าทูล จะซิงมือกันไว้เป็นสายอวน ดักทำหน้าทูลเจ้าล่องมา ออกหน้าที่ใครจับตัวได้ คุมตัวเอาไว้ว่าได้ปลา"

ในวรรณกรรมชาวบ้านเรื่องสินธุราช ฉบับวัดเชิงแสได้ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งระบุว่าแต่ง "พุทธศักราชล่วงแล้วได้ 23 คือ พระวันษา" ได้กล่าวถึงการละเล่นตอนพระสินธุราชกับกนิรีห้านางลงเล่นน้ำว่าได้เล่น "เข้หลงอวน" และ "ซิงซัง" ดังนี้

พระองค์ทรงธาวา	หน้อยยาสระเกษี
พระชานนวลกนิรี	เล่นฉาวมีตีนกฐา
ห้านางเป็นอวนใหญ่	พระจอมไตรเป็นกุ่มภา
ว่ายล่องท่องไปมา	ไล่มีจฉาปลาต้องอวน
โฉมปรางนางทั้งห้า	เด็ดบุปผามาซิงซัง
หงนุชบ้างยุคหน่วง	พระซิงซังดวงบุปผา

ในวรรณกรรมอื่น ๆ ก็กล่าวถึงการเล่นไว้ตามสมควร แต่เป็นมหรสพและเป็นการเล่นของผู้ใหญ่เช่นหัวล้านชนกัน นมยานตีแก๊ง ไก่ชน เป็นต้น ส่วนการเล่นของเด็กโดยเฉพาะเกือบไม่ปรากฏ จึงเป็นเรื่องยากที่จะสืบสาวความเป็นมาเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก อย่างไรก็ตามการเล่นในยุคแรกๆ เมื่อพิจารณาแล้วคงเป็นประเภทที่เล่นง่าย ๆ โดยอาศัยวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ลูกบอลทราย เล่นปั้นตุ๊กตาจากดินเหนียว เล่นงมหินในน้ำ เป็นต้น จากนั้นคงจะอาศัยการสังเกตของผู้ใหญ่และธรรมชาติแวดล้อมแล้วเลียนแบบคิดเล่น

การเล่นพื้นที่ตามชายหาด เนื่องจากเป็นที่ราบกว้าง พื้นเป็นทรายและดินทรายจึงเป็นองค์ประกอบในการกำหนดการเล่นของเด็กได้เช่น การเล่นมวยทะเล ขนบอลทราย บอลทะเล

การเล่นในทะเล แม่น้ำ ลำคลอง เช่น การเล่นแถกเหลน ทุ่น ค้อน โฉ่ง ค้อน ฉ่าง ดำน้ำ ตีลูกโป่ง เรือพดพรวัว เรือหญ้าคา

การเล่นบนพื้นดินลานกว้าง สนาม เช่น ราวเต้อ บุษุ เตย เรือบิน

กันขึ้น เช่น เล่นข้าวหอยเสียง ปลาวิ่งป๋อง ตีไก่ (โดยใช้มือหรือหญ้าตีนก) เสือกินวัว เก้ และเล่นเป็นหัวเป็นเมีย เป็นต้น การเล่นที่ซับซ้อนมีกติกา มีบทร้องประกอบและมีของเล่นประกอบเห็นจะเกิดขึ้นในชั้นหลัง (อุดม หนูทอง 2529 : 169-170)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเล่นของเด็ก ในจังหวัดสงขลา

การเล่นที่บ้านของเด็กแต่ละชุมชนมีลักษณะเฉพาะถิ่น สภาพแวดล้อมเป็นส่วนกำหนดการเล่นของเด็กตลอดจนเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเล่นทำให้เกิดการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเล่นที่บ้านของเด็ก มีดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตมนุษย์อันเป็นองค์ประกอบทางนิเวศวิทยานับเป็นปัจจัยต่อการเล่นให้มีลักษณะต่าง ๆ สภาพแวดล้อมทางกายได้แก่

1.1 สภาพภูมิศาสตร์ ในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำและพื้นที่ราบสูง ภูเขา ป่าไม้ โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำเค็มที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนการเล่นของเด็กจะพบว่ามีการเล่นใน จังหวัดสงขลามากมาย ที่อาศัยพื้นที่ทางธรรมชาติเป็นตัวกำหนดวิธีการเล่น ได้แก่

บ่าวขอนาย เป็นต้น

1.2 สภาพภูมิอากาศ จังหวัดสงขลา มี

2 ฤดู คือ ฤดูฝน และฤดูร้อน

ช่วงฤดูฝนยาวนานตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปริมาณน้ำฝนที่ตกมากที่สุดเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม มีอิทธิพลต่อการเล่นของเด็กในช่วงฝนตกหนักเด็กไม่สามารถออกเล่นนอกบ้านได้ จึงต้องเล่นในที่ร่มและอยู่ในขอบเขตจำกัด เช่น การเล่นหมากขุม อีตัก หมากขีด เป้ากบ เมื่อมีปริมาณน้ำฝนมาก น้ำเริ่มเจิ่งนองตลิ่ง ก็มีการเล่นแข่งขันกันในน้ำ เช่น แข่งเรือพดพรวัว เรือกระดองปลาหมึก แถกเหลน ค้อน โฉ่ง ค้อน ฉ่าง ครั้นเมื่อเข้าสู่ฤดูร้อนมีลมพัดจึงหันมาเล่นว่า

2. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลในเรื่องของเล่นเป็นอย่างมาก เพราะทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นสามารถนำมาใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเล่น หรือเป็นแบบของบทบาทสมมุติ เช่น

ดิน ที่บ้านสทิงหม้อ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีทรัพยากรดินที่มีค่าเพราะเป็นดินเหนียวและดินทรายละเอียดเหมาะสำหรับทำภาชนะเครื่องปั้นดินเผา และที่บริเวณเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีดินเหนียวเหมาะสำหรับทำกระเบื้องดินเผา ใช้มุงหลังคาและปูพื้น นับเป็นทรัพยากรที่มีค่า การเล่นของเด็กที่นำดินมาเป็นอุปกรณ์นั้น สามารถหาดินได้

ทั่วทุกแห่งไม่จำกัดเฉพาะดินเกาะยอและดินสทิงหม้อเท่านั้น การละเล่นที่ปรากฏว่าใช้ดินเหนียวมาทำเป็นอุปกรณ์คือ การเล่นชนวัวดิน กลองดิน การปั้นดินเป็นลูกหนูเพื่อใช้เป็นลูกเกยอุปกรณ์ในการเล่นชนิดต่าง ๆ เช่น ชัดพริก (ใส่ลูกหนูไว้ในกะลา) ยิงหนังสติ๊ก ข้าวหอยเสียง (ดินเหนียวปั้นภาชนะจำลองสำหรับเด็กเล่น) หรือใช้ดินทราย เช่น การเล่นชนบอลทราย ไปไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาใช้เป็นอุปกรณ์การเล่น เช่น ไปสนนำมาเล่นทายกึ่งสนหัก หญ้าคานำมาเล่นตีไก่ เศษไปไม้ที่ถมนำมาปิดทับเด็กในการเล่นไก่อุปหลุก (ไก่อ้อมลูก) อีตัก

การเล่นที่มีลักษณะบทบาทสมมติ เป็นการเล่นเลียนแบบสิ่งที่ปรากฏตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น บริเวณที่มีแม่น้ำลำคลอง ห้วย หนองบึง เช่น อำเภอหาดใหญ่ รัตภูมิ นาทวี เทพา มีกระแซ้ ปลา พืชผัก การละเล่นที่เลียนแบบมาเช่น การเล่นแซ้ (กระแซ้) เก็บผักบุง ทิ้งเผ่าไซ้ (ปลาทิ้ง) บริเวณหัวเขาแดง อำเภอสิงหนคร เคยเป็นป่าชุกมีเสืออาศัยอยู่มากจนมีการสร้างศาลาหลบเสือ มีการละเล่นเสือข้ามห้วย เสือกินวัว บริเวณอำเภอระโนด เคยมีฝูงช้างป่าหรือช้างแคะ การละเล่นที่เกี่ยวกับช้าง เช่น ช้างชิงผ้า เชื้อช้าง เป็นต้น

3. สภาพแวดล้อมทางสังคม

สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การละเล่นของเด็กเกิดขึ้นหลายชนิด ชุมชนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในเรื่องวิถีการดำรงชีวิต การละเล่นของเด็กจึงมีลักษณะเฉพาะถิ่นตามสภาพสังคมนั้น ๆ ได้แก่

3.1 การประกอบอาชีพ ชุมชนในจังหวัดสงขลาเคยมีการทำไร่ ทำนา การปั้นเครื่องปั้นดินเผา

การประมง การค้าขาย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการละเล่นชนิดต่าง ๆ ขึ้น เช่น

การปลุกมะพร้าว มีการปลุกกันมากมายหลายพื้นที่ ส่วนประกอบของมะพร้าวนำมาเป็นอุปกรณ์การเล่นได้ เช่น พริก (กะลา) นำมาทำเป็นกะลาพริก หรือนำมาเล่นชัดพริก อีตักพัคราว ส่วนใบมะพร้าวหรือทางมะพร้าวนำมาสานเป็นตะกร้อส่วนพดพร้าว(กาบมะพร้าว) นำมาทำเรือพดพร้าว วัวทางมะพร้าว

การปลุกมะม่วงหิมพานต์ จัดเป็นพืชเศรษฐกิจนิยมปลูกมากที่อำเภอหาดใหญ่ จะนะ เทพา นาทวี บางกล่ำ รัตภูมิ ส่วนของเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ นอกจากจะใช้รับประทานแล้วยังสามารถนำมาเล่นได้ เช่น ลูกครก หรือหัวครก หรือยาร่วง (เมล็ดมะม่วงหิมพานต์) เป็นอุปกรณ์การเล่นชัดราวครก อีตักพัคราว ทอยครก

การปลุกยางพารา มีการปลูกอยู่มากมายทั่วไป โดยเฉพาะอำเภอหาดใหญ่ บางกล่ำ ส่วนของเมล็ดยางนำมาประกอบการเล่นได้หลายชนิดเช่น ชัดพริก ทอยราว ทอยหลุม ลูกลม หมากขุม หรือการนำขี้ยาง (เศษยาง) มาปั้นเป็นลูกบอลยาง นอกจากนี้ในบทร้องการเล่นค่อนไฉ่ค่อนฉ่างก็มีกล่าวถึงต้นยางว่า “ค่อนไฉ่ค่อนฉ่าง ค่อนไฉ่ยางไม้หัก”

ไม้ไผ่ แต่ดั้งเดิมมีการปลูกไม้ไผ่กันอยู่ทั่วไป เพราะวิถีชีวิตของชาวสงขลามีการใช้ไม้ไผ่มาทำเป็นเครื่องมือใช้ไม่สอยในชีวิตประจำวัน และได้รับการสืบทอดต่อกันมาความผูกพันกับไม้ไผ่จึงมีปรากฏในการเล่นของเด็กหลายชนิด เช่น ทำเป็นราวเพื่อใช้เล่นทอยราว ไม้้อ ลูกลม กลองดิน จับโผง

ต้นตาลโดนด ปลูกมากแถวสทิงพระ กระแสสินธุ์ ระโนด จนดูเหมือนกลายเป็นไม้ประจำท้องถิ่น ต้นตาลให้คุณประโยชน์ต่อชุมชนไม่น้อย โดยเฉพาะการทำน้ำตาลและเป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นของเด็ก เช่น ทอยตาล ชัดราวตาล ลูกหัน

นาข้าว เป็นอาชีพหลักของชาวจังหวัดสงขลาเมื่อถึงฤดูเก็บข้าว ชาวนาต้องพาลูกหลานเล็ก ๆ ไปเลี้ยงในนา จึงเกิดอุปกรณ์การเล่นของเด็กคือ ปี่ซัง

การทำเครื่องปั้นดินเผา ของชาวจังหวัดสงขลาเคยมีชื่อเสียงกันมาช้านานด้วยมีดินที่มีคุณภาพจัด

เป็นอาชีพหนึ่งของท้องถิ่น นอกจากจะเป็นอาชีพที่ทำให้ชุมชนเจริญขึ้นยังมีส่วนในการช่วยให้เด็กได้มีอุปกรณ์การเล่น เช่น การใช้กระเบื้องเป็นเกย หรือลูกตั้งการนำดินมาทำเป็นลูกหนู

การค้าขาย สงขลาเป็นเมืองทำการค้าขายที่สร้างความเจริญให้กับชาวสงขลา เพราะสงขลามีปากน้ำทำให้มีการติดต่อด้านการค้าทางเรือได้ง่าย โดยเฉพาะการค้าพริกไทย ฝรั่ง กระเบื้อง ฯลฯ กระบวนการค้าขายนี้กลายเป็นแบบอย่างให้เด็กนำมาเป็นกิจกรรมการเล่นเลียนแบบการค้าขายด้วยการชั่ง เช่น การเล่นโกขึ้นร้าน ขายมันเทศ การชั่งไม้้อ ชั่งเงินชั่งทอง

3.2 ความเชื่อ เป็นระบบความรู้สึกรู้จักคิดร่วมกันของกลุ่มคนในสังคมที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในชุมชนได้ ความเชื่อบางอย่างไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ ฉะนั้น ความเชื่อจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์แต่ละกลุ่มชนซึ่งรวมความถึงเด็กด้วย การเล่นเกมของเด็กจึงเกิดจากการสมมติบทบาทขึ้นโดยมีความเชื่อเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะความเชื่อทางพิธีกรรมเช่น การเชื่อนางแมว การเชื่อช้าง การเชื่อแม่ศรี หรือความเชื่อเรื่องผีมีปรากฏในการ เล่น เช่น ผีเข้าขวด ผีดิบ

3.3 การปกครอง ในอดีตที่ผ่านมาจากเมืองสทิงพระเป็นเมืองสิงขระและได้กลายมาเป็นเมืองสงขลานั้น บ้านเมืองถูกปกครองโดยนครศรีธรรมราชภายใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยาเกิดศึกสงครามกับเมืองต่างๆ เช่น พัทลุง ปัตตานี นครศรีธรรมราช จากสภาพการปกครองที่เป็นเมืองขึ้นของราชธานีศรีอยุธยาทำให้มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวสงขลา รวมถึงการกำหนดบทบาทการเล่นของเด็กที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบการปกครอง เช่น การเล่นบ่าวขอนาย ช้างชิงเมือง ชีม้าส่งเมือง

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นส่วนกำหนดการเล่นในจังหวัดสงขลานั้น ทำให้มีการพบการเล่นต่าง ๆ มากมายและการเล่นเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ ดังนั้นจึงเป็นเพียงการเสนอร่องรอยความน่าจะเป็นของการเกิดการเล่นต่าง ๆ เท่านั้น

รูปแบบของการละเล่นพื้นบ้านของเด็ก

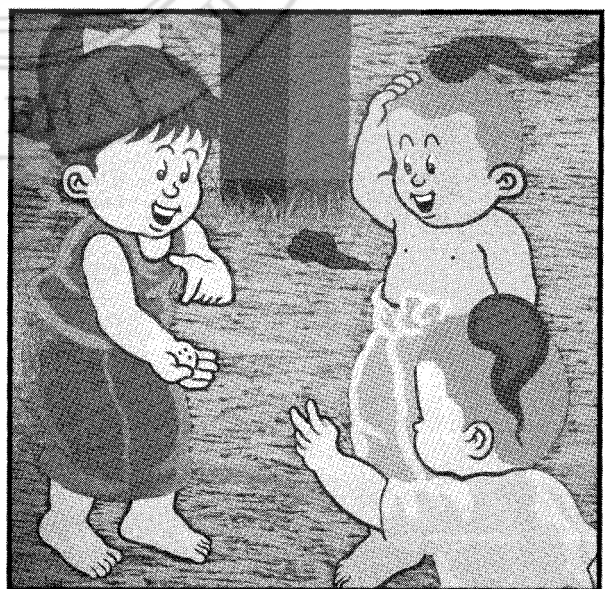
การศึกษาว่าการละเล่นพื้นบ้านของเด็กมีกำเนิดอย่างไรนั้น เป็นเรื่องยากที่จะศึกษาถึงประวัติที่มาให้แน่ชัด เพราะลักษณะของการละเล่นมักจะไม่ปรากฏผู้เป็นต้นคิด แต่จะมีการสืบทอดต่อๆ กันมาโดยการบอกเล่าเป็นส่วนมาก จึงไม่อาจกำหนดลงไปได้ว่าการละเล่นชนิดใดเป็นของจังหวัดสงขลา การสรุปรวบรวมถึงความเป็นไปได้ของการละเล่นในจังหวัดสงขลาจึงต้องอาศัยบริบทแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ ปรากฏว่าการละเล่นพื้นบ้านของเด็กมีมากมายแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ประเภทเสี่ยงทาย เป็นการเล่นเริ่มแรกของทุกกิจกรรมเพื่อเสี่ยงทายหาผู้เล่นก่อน-หลัง หรือหาผู้ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเช่น ผู้เป็น-ผู้ตาย, ผู้รับ-ผู้ป่า, ผู้ซ่อน-ผู้หา การเสี่ยงทายมีหลายวิธี เช่น

วิธีจับไม้สั้นไม้ยาว เช่น ไม้สั้นได้เล่นก่อน ไม้ยาวเล่นทีหลัง

วิธีโยนเหรียญทาย เช่น ทายโยนเหรียญเป็นรูปหัวได้เล่นก่อน รูปก้อยเล่นทีหลัง

วิธีทายมือ ทำได้หลายลักษณะโดยจะมีบัตรองสั้น ๆ ประกอบพร้อมกันกับการชี้ไปยังตัวผู้เล่นทุกคนหรือแต่ละคนส่งมือเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ เช่น

“ลา ลา ตี ต่ำ ปง” ทุกคนยืนล้อมเป็นวง เมื่อร้องจบหนึ่งเที่ยวแต่ละคนต้องยื่นมือหงาย หรือคว้าเข้ามาในวงลักษณะมือใครต่างจากเพื่อนคัดออกจนเหลือ 2 คนสุดท้าย แล้วจึงเปลี่ยนมาร้องบท วัน ตู สัม หรือ บทซันซี โดยมีการร้องดังนี้

“ลา ลา ตี ต่ำ ปง ใครผิดมนุษย์เป็น”

“ลา ลา ตี ต่ำ ปง ส่วนน้อยออก”

“วัน ตู สัม” คล้ายกับ ลา ลา ตี ต่ำ ปง แต่ใช้กับการเสียดแทงที่มีผู้เล่น 3 คน โดยมีการทำมือ 3 ลักษณะ คือ มือขยุ้ม หมายถึง นก, กำมือ หมายถึง หิน, หงายมือ หมายถึง น้ำ. โดยเมื่อร้องว่า “วัน ตู สัม” ก็จะแสดงมือแบบต่าง ๆ เพื่อคัดออก เหลือคนเดียวมีกติกาดังนี้

มือขยุ้มรวมนิ้ว หมายถึง นก ชนะน้ำ แพ้หิน

กำมือ หมายถึง หิน ชนะนก แพ้หน้า

แบฝ่ามือหงาย หมายถึง น้ำ ชนะหิน แพ้นก

“ซันซี” ลักษณะคล้าย วัน ตู สัม แต่มีการทำมือและบทร้องต่างกัน บทร้องว่า “ซันซีเซาปักกะเป๋ายังซุบ” มีกติกาดังนี้

แบฝ่ามือหงาย หมายถึง กระจาด ชนะก้อน แพ้กรไกร

ซุนิ้วชี้นิ้วกลาง หมายถึง กรไกร ชนะกระจาด แพ้ก้อน

กำมือ หมายถึง ก้อน ชนะกรไกร แพ้กระจาด

“จุ่มจี” เป็นการเสียดแทงคัดออกโดยการนับและใช้นิ้วชี้ไปยังมือหรือนิ้วของผู้เล่น ผู้เล่นทุกคนนั่งล้อมเป็นวงกลมคว่ำฝ่ามือทั้งสองข้างลงบนพื้น ยกเว้นคนที่จะคว้าหนึ่งมือ ส่วนอีกมือหนึ่งจะใช้จีลงบนหลังฝ่ามือทุกมือที่วางอยู่ในวง ขณะจีทุกคนช่วยกันร้องเพลงประกอบการจี 1 พยางค์ต่อการจี 1 ครั้งหรือ 1 มือ เมื่อพยางค์สุดท้ายของเพลงตกตรงที่มือไหนหรือมือนั้นแล้วนิ้วนั้นต้องออก ผู้จีจะร้องและจีไปเรื่อย ๆ จนเหลือมือหรือนิ้วสุดท้ายจะเป็นผู้ชนะ บทร้องมีหลายสำเนียงอาจผิดเพี้ยนกันบ้างเล็กน้อย เช่น บทร้องที่อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ว่า

จุ่มจี จุ่มปุด จุ่มแม่สีพุด จุ่มแม่ลัดดา

พุทราเป็นดอก หมากงอกเป็นใบ พุงพั่งลงใบ

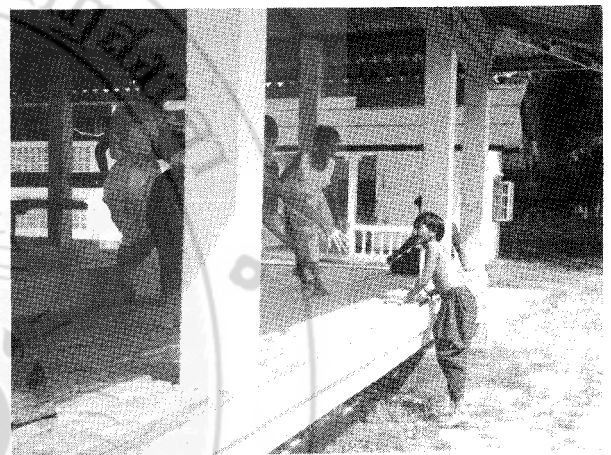
ว้ายน้ำฮ้อแฮ ฮ้อแฮ

2. ประเภทไล่จับ เล่นกันเป็นหมู่มีผู้เล่น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้หนี หรือซ่อนหรือเล่นเป็นคนเป็น ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ไล่จับ หรือค้นหา หรือเล่นเป็นคนตาย มีหลายชนิด เช่น ผีเข้าขวิด เก็บผักบุง ยายจำ เข้ ตี บ่าวขอนาย เสือกินวัว

วิธีเล่นเข้ ผู้เล่นคนหนึ่งเป็นจระเข้ ส่วนคนที่เหลือเป็นผู้วิ่งหนีจระเข้สมมุติทุกคนเล่นอยู่ในน้ำแล้วร้องพร้อม ๆ กันว่า

เก็บผักบุง มายุงแม่ไก่

เก็บไวไว หวางเข้ไม่มา

เข้

ร้องซ้ำ ๆ จนเข้ามาไล่จับ ทุกคนจึงวิ่งหนีขึ้นศาลาหรือบนโต๊ะ ถ้าเข้าจับถูกคนไหน ผู้นั้นเป็นจระเข้แทน การเล่นเข้เป็นการฝึกความว่องไวเสริมสร้างกล้ามเนื้อให้แข็งแรง

วิธีเล่นขี่ม้าส่งเมืองหรือบ่าวขอนาย

ฝ่าย ก. ส่งตัวแทนมาที่เจ้าเมืองซึ่งยืนตรงกลางกระซิบชื่อผู้เล่นฝ่าย ข. คนหนึ่งคนใดกับเจ้าเมืองแล้ว

ขี่ม้าส่งเมือง หรือบ่าวขอนาย

กลับไปฝ่ายตน จากนั้นฝ่าย ข. ส่งตัวแทนมากระชับ
ชื่อผู้เล่นฝ่าย ก. บ้างจากนั้นทั้งสองฝ่ายส่งคนออกมา
ถ้าฝ่ายใดออกมาตรงกับชื่อที่กระชับ เจ้าเมืองจะร้องว่า
“ไปง” ผู้นั้นต้องตกเป็นเชลยไปอยู่ฝ่ายตรงข้าม ฝ่าย
ไหนแพ้ต้องให้ฝ่ายชนะชื้อค่อ

การเล่นขี่ม้าสงคราม หรือป่าวขอนายฝึกความ
ซื่อสัตย์การปฏิบัติตนตามกติกา

3. ประเภทเล่นในน้ำ เป็นการละเล่นที่เล่นกัน
ในแม่น้ำ ลำคลอง หรือทะเล เช่น ดำน้ำ แดกเหลน
ตีลูกโป่ง ทุ่น ปลาลงแล ลอยตัว เรือกระดอง ปลาหมึก
ค่อนโฉงค่อนฉ้าง

ค่อนโฉงค่อนฉ้าง นิยมเล่นในขณะของเด็ก ๆ
ลงเล่นในน้ำ ในแม่น้ำลำคลอง

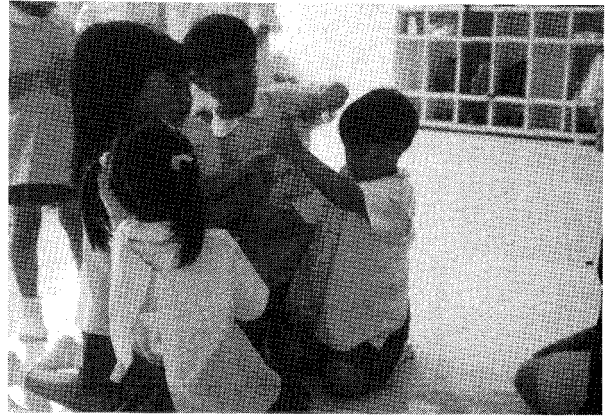
ผู้เล่น เป็นชายหรือหญิงก็ได้ไม่จำกัดจำนวน
และอายุ

อุปกรณ์ สะพานหรือขานบ้านที่ยื่นลงไปในแม่
น้ำลำคลอง

วิธีเล่น ผู้เล่นทุกคนขึ้นไปบนสะพานหรือขาน
บ้านที่ยื่นไปในลำคลอง ยืนเรียงกันที่ริมสะพานหรือ
ขานบ้าน หันหลังสู่ม้าน้ำลำคลองทุก คนทำมือโค้นอก
ตัวเองในขณะที่ร้องเพลงพร้อม ๆ กันว่า “ค่อนโฉงค่อน
ฉ้างค่อนไม้ราง หักดังตุ้ม” หรือบางแห่งว่า “ค่อนโฉง
ค่อนฉ้าง ค่อนไม้ยางไม้หัก ค่อนไม้รักหักกุม” พอร้อง
จบทุกคนก็ทำหงายหลังตกลงไปในน้ำพร้อม ๆ กัน
เล่นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จนเบื่อก็หยุดเล่น

ประโยชน์ การเล่นค่อนโฉง
ค่อนฉ้าง นอกจากเพื่อความ
สนุกสนานแล้วยังเป็นการช่วยฝึก
ความพร้อมเพียงและการรู้กำหนด
จังหวะ (พรศักดิ์ พรหมแก้ว 2529 : 485)

4. ประเภทโยน รับ หรือขว้าง
ปา เป็นการเล่นที่ต้องใช้ทักษะความ
แม่นยำโดยต้องใช้อุปกรณ์ประกอบ
การเล่น การละเล่นประเภทนี้มี
มากมายเช่น ไก่ขึ้นร้าน ขี่ม้าโยนรับ
ชั๊ดพรก ไม้้อ ชั๊ดหัวครก อีเต็ง พัดราว

ค่อนโฉงค่อนฉ้าง

อุปกรณ์ ที่ใช้ประกอบการเล่น เป็นวัสดุที่
พบได้ในท้องถิ่น เช่น ลูกยาร่วง หรือหัวครก
(เม็ดมะม่วงหิมพานต์) ไม้ไผ่ ดินเหนียวปั้นเป็นรูปกลม
เล็ก ๆ ตะกร้อที่สานจากใบมะพร้าว ผ้าขาวมัดเป็น
ก้อนกลม ตะเกียบ ไม้ไผ่ผ่าซีก ลูกสวาด เมล็ดมะขาม
เมล็ดยางพารา เช่น

ไก่ขึ้นร้าน

ผู้เล่นที่ละคนโยนไม้ขึ้นแล้วรับด้วยหลังมือ
แล้วโยนไม้ขึ้นจากหลังมือรับไม้ให้ได้ 1 อัน ถ้ารับได้
แยกไว้ต่างหากเป็นคะแนน ถ้ารับไม้ไม่ได้หรือรับได้เกิน
1 อัน เปลี่ยนให้คู่แข่งคนอื่นเล่นต่อไป เล่นจนหมดไม้
จึงมานับจำนวนคนละเท่าใด คนที่ชั่งได้มากที่สุดชนะ

ประโยชน์ ก่อให้เกิดความสนุกสนานฝึกให้
รู้จักเคารพกติกา ฝึกความช่างสังเกตและช่วยฝึกการ
ใช้กล้ามเนื้อนิ้วมือ (อุดม หนูทอง 2529 : 282)

ไก่ขึ้นร้าน

การเล่นทอยบอล
ฝึกความแม่นยำในการ
โยนบอล รู้จักหลบหลีกคู่
ต่อสู้ จึงต้องอาศัยความ
ฉับไวและต้องเคารพกฎ
กติกา

5. ประเภทเลียน
แบบสัตว์ชนิดต่าง ๆ
เป็นการละเล่นของเด็ก
โดยมีการตั้งชื่อและกำหนด
กิจกรรมเลียนแบบสัตว์
ต่าง ๆ เช่น ปูซาเก ชนไก่
ชนวัวดิน ปลาวิ่งป๋อง ตีไก่
ตีกบ หมาขาคีเดียว เชื้อช้าง
เชื่อนางแมว เสือกินวัว

ชั้ดพรก

ชั้ดพรก

ผู้เล่นใส่ลูกหนูไว้ในกะลามะพร้าวคนละเท่า ๆ กัน
ลูกหนูทำจากดินเหนียวปั้นเป็นรูปกลม ๆ เท่าหัวแม่มือ
หรือใช้เมล็ดมะม่วงหิมพานต์หรือเมล็ดยางพาราก็ได้ ผู้
เล่นจะกำหนดระยะผู้เล่นกับกะลาให้ห่างกันพอสมควร
ประมาณ 5-15 เมตร ใครได้ก่อนจะได้ปาลูกหินให้โดน
กะลา ให้ลูกหนูกระเด็นออกจากกะลาไว้และเมื่อทุกคน
ขว้างหมดแล้ว หากมีลูกหนูเหลืออยู่ในกะลาคนที่ขว้าง
ลูกหินไปได้ไกลที่สุดจะได้เป็นผู้ขว้างกะลานั้นใหม่ ได้
ลูกมากคนนั้นชนะ

การเล่นชั้ดพรก ฝึกประสาทตาการกำหนดระยะ
ความแม่นยำ

5 ประเภทล้อ-กลิ้ง มีหลายลักษณะได้แก่ การ
เล่นล้อที่ทำจากไม้กระป๋องล้อรถทอยขีด ทอยบอล
ทอยเส้น ล้อตก ล้อกบ ล้อเส้น

ทอยบอล ขุดหลุมเท่าจำนวนผู้เล่นทุกคนตรง
กลางวงขีดเส้นวงกลมล้อมรอบหลุม ผู้เล่นทุกคนยืน
รอบวงกลม แต่ละคนเริ่มทอยบอลโดยโยนบอลให้กลิ้ง
ลงหลุมที่อยู่ในวง บอลกลิ้งลงหลุมของใครให้เจ้าของ
หลุมรีบวิ่งมาหยิบบอลขว้างผู้อื่น ส่วนผู้อื่นต้องรีบวิ่งหนี
ถ้าปาโดนใครต้องเอาก่อนกรวดมาวางไว้ในหลุมของ
คนนั้น ถ้าปาไม่โดนต้องเอาก่อนกรวดวางในหลุมของผู้ปา
หลุมใดมีก่อนกรวดครบ 5 ลูกก่อนเจ้าของหลุมนั้นแพ้

ปลาวิ่งป๋อง

ผู้เล่นฝ่ายเป็นป๋องนั่งต่างขาให้ปลายเท้าชนกัน
อีกฝ่ายเป็นปลา แต่ละคนวิ่งกระโดดข้ามป๋อง ฝ่ายป๋อง
คอยดูจังหวะ เมื่อฝ่ายปลากระโดดต้องยกเท้าขึ้นให้
ปลากระทบป๋อง ใครถูกกระทบป๋องต้องมาเป็นป๋อง
ผู้เป็นป๋องที่ถูกปลากระทบต้องมาเป็นปลาแทน

การเล่นฝึกกำลังขาให้รู้จังหวะและการกระเะยะ
ในการกระโดด (อุดม หนูทอง 2529 : 2042)

ปลาวิ่งป๋อง

เชื่อนางแมว

ผู้เล่นเป็นคนทรงนางแมว นั่งบนพื้นดิน ผู้เล่นคนอื่นใช้ผ้าขาวม้าคลุมบนศีรษะของคนทรงแมวหมุนผ้าเป็นเกลียว 2 ข้าง แล้วดึงผ้าขาวม้าให้คนทรงโยกไปมาพร้อมร้องเพลงประกอบจังหวะ

นางแมวเอ๋ย	ขอฟ้าขอฝน
ขอน้ำมนต์	มาสระหัวนางแมว
มาปี่นี้	ไม่มีผมเลย

(คล้าย ไชยรัตน์ สัมภาษณ์)

การเล่นเชื่อนางแมว มีบทร้องคล้ายการเล่นของอีสาน คือ การเล่นแห่นางแมว แต่มีวิธีการเล่นไม่เหมือนกัน คือ แห่นางแมวจะอุ้มแมวแห่ไปรอบหมู่บ้านพร้อมกับร้องไปด้วย เมื่อผ่านบ้านใครจะหยุดร้องและคนในบ้านนั้นจะนำน้ำมารดศีรษะของแมวตัวนั้น

นอกจากนี้ยังมีการเล่นเชื่อข้างในจังหวัดสงขลา ซึ่งคล้ายกับการเล่นแม่ศรีของภาคกลางมีผู้เล่น 3 คน คนหนึ่งสมมุติเป็นร่างทรงวิญญาณข้าง โดยนั่งบนพื้นหรือบนกันครกดำขาวที่คว่ำอยู่บนพื้นผู้เล่นอีก 2 คนเอาผ้าขาวม้าคลุมศีรษะที่คนทรงแล้วหมุนผ้าขาวม้าให้เป็นเกลียวรดศีรษะคนทรง แล้วช่วยกันดึงผ้าขาวม้าให้คนทรงโยกไปโยกมาพร้อมทั้งช่วยกันร้องเพลงประกอบซึ่งมีหลายสำนวน เช่น *ข้าง บัดเล้าล่าง ข้างกินไม้ไผ่ หมูกินบอน พังพอนกินไก่ ลงมาไวไว เกิดเหอนางข้าง*

หลังจากที่คนทรงถูกโยกหลาย ๆ ครั้งและได้ยินคำเชื่อเชื่อนานเข้าคนทรงจะรู้สึกตัวเองว่าเหมือนกำลังเป็นข้าง คนทรงจะแสดงอาการเหมือนข้าง เช่น คุกเขาลงกลาน 4 เท้า แล้วออกวิ่งไล่คน ถ้าอยู่ใกล้ ๆ ดันไม้คนทรงจะทำท่าหักกิ่งไม้เหมือนข้างกำลังหักกิ่งไม้มากิน

(จรรย์รัตน์ บัวแก้ว และอุดม หนูทอง 2529 : 1056)

7. ประเภทที่ต้องอาศัยตาราง คือ การละเล่นของเด็กที่ต้องมีการขีดเส้นตารางลงบนพื้นโดยมีรูปแบบของเส้นหลายแบบ แต่ละแบบจะกำหนดวิธีการเล่นบนเส้นนั้นแตกต่างกันออกไป เช่น เรือบินเตย หอยแขก ห่วงยาง ลูกจุด เช่น

เรือบิน

เรือบิน เป็นการเล่นของเด็กที่มีการขีดเส้นเป็นตารางโดยจินตนาการมาจากลักษณะของเครื่องบินที่มีปีกบินเล่นกันในร่มหรือกลางแจ้งก็ได้แต่เป็นที่ลานกว้าง

ผู้เล่น ไม่จำกัดเพศและจำนวนผู้เล่น

อุปกรณ์ กุย หรือ เกย ทำจากเศษกระเบื้องทำเป็นแผ่นกลมเล็ก ๆ หรืออาจจะใช้ก้อนหินเล็ก ๆ ก็ได้ หรือใช้ลูกหมาก

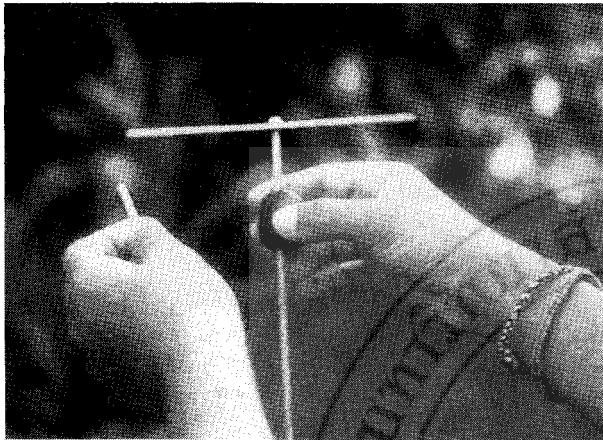
วิธีเล่น ขีดตารางเป็นเส้นลงบนพื้น เป็นรูปเครื่องบินมีปีก 2 ชั้น มีลำตัวทำเป็นช่อง ๆ เรียกช่องแต่ละช่องว่า “เมือง” มี 10 เมือง ต่อจากเมืองสุดท้ายเป็นหัวเมือง

เรือบิน

เป้าหมายที่ต้องการจะยิงและเกิดเสียงดังโผงออกจากปากกระบอก

9.ประเภทใช้อุปกรณ์เล่นคนเดียวไม่มีการแข่งขัน เช่น การตีโปไม้ การเป่าโปไม้ การเล่นลูกหัน

ลูกหัน

ลูกหัน

หมายถึง กังหัน จำลองมาจากกังหัน

วิธีทำ นำลูกยางพาราลูกหนึ่งเจาะรูที่หัวท้าย และตรงกลาง 3 รู เชี่ยวเอาเนื้อยางพาราออกให้หมด นำไม้ไผ่เหลายาวปลายด้านบนเสียบด้วยโปไม้ไผ่หรือโปกาบหมาก โปตาล คล้ายรูปกังหัน ทำเป็นโปพัดขนาดกว้าง 0.5 นิ้ว ยาว 4-5 นิ้ว ห่างจากโปไม้ลงมาประมาณ 2-3 นิ้ว ผูกด้ายยาวขนาด 8-10 นิ้ว ที่แกนไม้ไผ่สวมลูกยางเข้าในแกนไม้ไผ่ให้ด้ายพันไปกับแกนไม้ไผ่ขดม้วนอยู่ในลูกยาง มืออีกข้างหนึ่งดึงปลายด้ายออกให้ตึง แกนโปพัดรวมทั้งโปพัดก็จะหมุนเต็มที่เมื่อหย่อนด้ายลงด้ายก็จะขดกลับเข้ามาอยู่ในลูกยางอีกพอหมดด้ายก็ดึงออกอีกโปพัดก็จะหยุดอยู่ตลอดเวลา

11. ประเภทกีฬา เป็นการละเล่นของเด็กเพื่อประลองสติปัญญาระหว่างบุคคลโดยมีกติกาเคร่งครัดทุกคนจึงต้องปฏิบัติตามกติกา ดังนั้นจึงเป็นการเสริมสร้างความเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมไปด้วย การเล่นกีฬามีทั้งเล่นเป็นทีมและเล่นระหว่างบุคคลและมีทั้งกีฬากลางแจ้งและกีฬาในร่ม ลักษณะโดดเด่นคือการเล่นกีฬาของเด็กเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงสภาพสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ การเล่นกีฬา

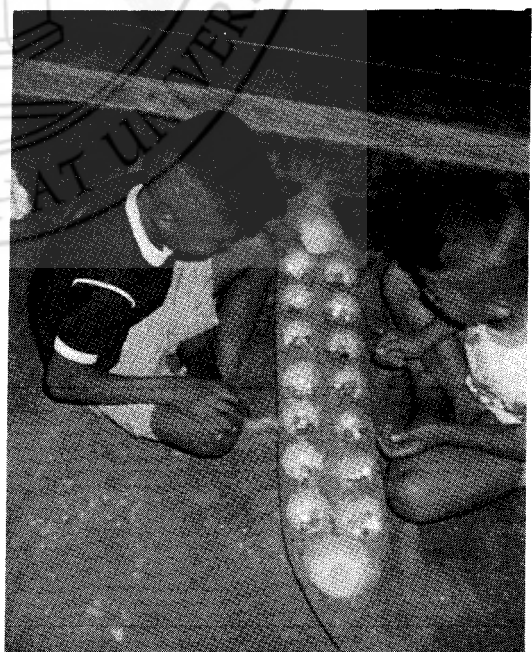
พื้นบ้านมีหลายชนิด เช่น หมากขุม ว่า สะบ้า ราวเต๋อ ลูกไสว บุษ ไม้้อ เป็นต้น

หมากขุม

การเล่นหมากขุม นิยมเล่นทั่วไปในภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นจังหวัดศูนย์กลางการค้าขายทางทะเลที่สำคัญของภาคใต้ มีเรือเดินทะเลจากหลายประเทศร่วมทำการค้ากับชาวใต้ นับเป็นอิทธิพลส่วนหนึ่งที่ทำให้การเล่นหมากขุมมีลักษณะวางคล้ายเรือในรางมีหลุมขนาดเล็ก 2 แถว ๆ ละ 7 หลุม และส่วนปลายมีหลุมใหญ่ด้านละ 1 หลุม เรียกหลุมใหญ่ว่า “แม่เร็น” หมายถึง แม่เรือนหรือหัวเมืองนั่นเอง สำหรับหมากที่ใช้เดินแต่เดิมใช้เมล็ดพืช เช่น สวาด ยางพารา มะขาม ลูกหนู (ดินเหนียวปั้นเป็นรูปกลม ๆ เล็ก ๆ) ปัจจุบันนิยมใช้ลูกแก้วมีสีสนหลากสีสวยงาม

วิธีเล่น

1. ผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่ายนั่งอยู่คนละข้างของรางหันหน้าเข้าหารางนำหมากหยอดใส่ในหลุมของเมืองตัวเอง หลุมละ 7 เม็ด 7 หลุม
2. การเริ่มเล่นอาจตกลงกันว่าจะให้ฝ่ายใดเป็นผู้เดินก่อน การเดินหมากจะเริ่มใช้หมากจากหลุมใดหลุมหนึ่งก็ได้ แต่ต้องเป็นหมากที่อยู่ใน “แดน” ของตัวเอง แล้วเดินร้ายไปทางด้านซ้ายมือ เมื่อเดินผ่านหลุม “แม่เร็น” ของตนก็เอาหมาก “ขึ้นเร็น” ได้ 1 เม็ดทุกครั้ง

หมากขุม

แล้วเดินเลยเข้าไปในดินแดนของฝ่ายตรงกันข้ามร้ายไปเรื่อย ๆ เมื่อถึงหลุมสุดท้ายของฝ่ายตรงกันข้ามก็จะต่อมาที่หลุมแรกของฝ่ายตน (ไม่ใช่หมากในหลุม แม่เรินของฝ่ายต่อสู้) เดินไปเช่นนี้เรื่อย ๆ จนกว่าหมากที่ได้มาจากการหยิบครั้งแรกหมด มีกติกาว่า

2.1 ถ้าหมากเม็ดสุดท้ายตกตรงหลุมที่มากอื่นเหลืออยู่ให้หมากทั้งหมดในหลุมนั้นเดินต่อไปได้

2.2 ถ้าหมากเม็ดสุดท้ายตกตรงหลุมที่ไม่มีหมากอื่นเหลืออยู่เลยถือว่าการเดิน “ตาย” ต้องหยุดเดินทันทีและถ้าเป็นการเดินในรอบแรกที่เริ่มลงมือเดินพร้อมกัน ต้องปล่อยให้ฝ่ายตรงข้ามเดินต่อไปเพียงฝ่ายเดียวจนกว่าจะตาย จึงเปลี่ยนให้คนที่ตายก่อนเดินสลับกันไปเรื่อย ๆ

2.3 เมื่อผู้เดินหมาก “ตาย” ถ้าตายในแดนของตัวเองและในหลุมที่อยู่ในแดนของฝ่ายตรงกันข้ามของหลุมนั้นมีหมากอยู่ ผู้เดินตายก็จะให้ “กิน” หมากในหลุมนั้นทั้งหมดโดยนำไปใส่ในแม่เรินของฝ่ายตนในทันทีแล้วจึงเปลี่ยนให้ฝ่ายตรงกันข้ามเดินต่อไปจนหมดหมากเดิน

3. เมื่อการแข่งขันในรอบนั้นยุติลงแต่ละฝ่ายนำหมากในหลุม “แม่เริน” ของตนมาเรียงใส่หลุมในแดนของตนใหม่ ฝ่ายที่เสียหมากไปมากไม่อาจใส่หมากให้ครบหลุมได้ขาดไปก็หลุมถือว่า “เป็นหม้าย” ไปเท่านั้น หลุม ต้องยกเลิกไม่ใช้หลุมนั้นเล่นในรอบต่อไปจะถัดจากหลุมสุดท้ายเข้ามาเรื่อย ๆ เช่น ถ้าเหลือหมากเพียง 42-48 เม็ด จะเรียงได้เพียง 6 หลุม ต้องตัดหลุม 7 ออก ฝ่ายใดมีหลุมที่กลายเป็นหม้ายไปหลายหลุมก็จะเสีย

เปรียบคู่ต่อสู้มากขึ้น เพราะโอกาสที่ตนจะ “กิน” หมากของอีกฝ่ายหนึ่งจะลดน้อยลง ทั้งทำให้การคิดคำนวณก็ทำได้โดยยากและถ้าฝ่ายใดเป็นหม้ายหมดทุกหลุมถือว่าแพ้โดยสิ้นเชิง

การเล่นว่าว

การเล่นว่าว เป็นกีฬาพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่นิยมเล่นทั้งเด็กและผู้ใหญ่เป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในบางโอกาสสามารถนำมาจัดเป็นการแข่งขันได้

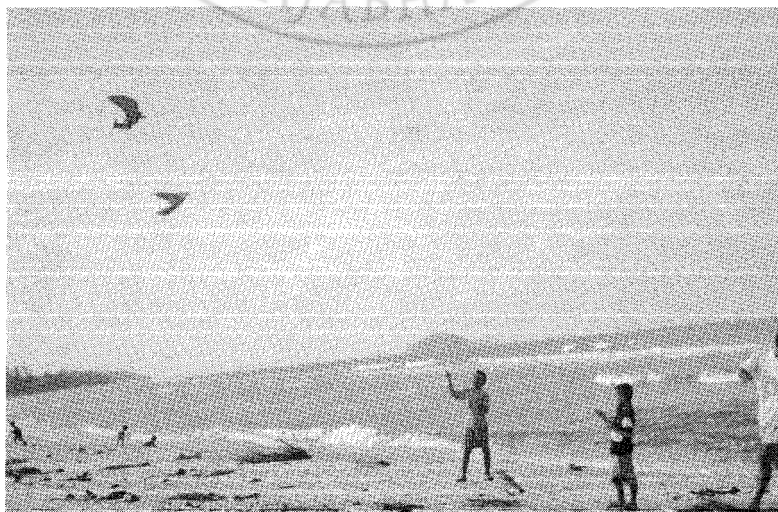
ผู้เล่น คนส่งว่าว 1-3 คน คนชักว่าว 2-4 คน จำนวนคนขึ้นอยู่กับชนิดของว่าว

อุปกรณ์ ว่าวทำด้วยโครงไม้ไผ่เป็นรูปต่าง ๆ หุ้มโครงด้วยกระดาษแล้วใช้เชือกชัก

สถานที่ นิยมเล่นว่าวกันที่โล่งแจ้ง มีลมแรงโดยเฉพาะชายทะเล

วิธีเล่น ว่าวมีหลายชนิดเช่น ว่าวกระบอก ว่าวจุฬา ว่าวนก ว่าวปักเป้า ว่าววงเดือน นิยมเล่นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน การเล่นว่าวเพื่อความสนุกสนานหรือเพื่อแข่งกันก็ตาม จะมีผู้ส่งว่าว 1-4 คนแล้วแต่ขนาดของว่าว ผู้ชักว่าจะผ่อนเชือกปล่อยออกเรื่อย ๆ ตัวว่าจะต้านลมทำให้เกิดมุมเฉียงกับกระแสลมจนว่าวทรงตัวลอยอยู่ในอากาศ

การแข่งขันว่าวที่นิยมแข่งว่าวคือ ว่าววงเดือนในหมู่ชาวไทยมุสลิมเรียกว่า **ว่านแล** การแข่งขันจะดูว่าว่าวตัวไหนขึ้นสูงกว่าจะเป็นตัวชนะ นิยมแข่งครั้งละ 2 ตัว แบบแพ้คัดออกเมื่อตัวไหนชนะก็จะแข่งกันกับว่าวตัวอื่นในรอบต่อไปจนกระทั่งได้ว่าวตัวชนะเลิศ

การเล่นว่าว

ความคลี่คลายเปลี่ยนแปลง

ปัจจุบันการเล่นพื้นบ้านของเด็กมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตด้วยเหตุที่ว่า ปัจจัยสังคมถูกแปรเปลี่ยนไปย่อมมีผลต่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เกิดกับเด็กซึ่งเป็นวัยที่ง่ายต่อการปรับเปลี่ยนโดยเด็ก ๆ ไม่อาจทราบได้เลยว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะส่งผลต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชน ผลที่เกิดจากการพัฒนาสังคมที่มีต่อการละเล่นของเด็ก คือ

1. การละเล่นบางชนิดสูญหายไป เช่น การเล่นกลองดิน ปี่ซัง เชื้อซ้าง หรือได้รับความนิยมด้วยลง เช่น ค้อนโด่งค้อนฉ่าง ลูกหัน ราวเต้อ

2. การละเล่นบางชนิดถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น การเล่นซัดพรกไม่นิยมนำกะลาและเมล็ดมะม่วงหิมพานต์มาเล่นเพราะหายากขึ้น แต่ใช้ก้อนหินซึ่งพบหาได้ง่ายกว่าเพราะมีการก่อสร้างเกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป การเล่นตะกร้อใบมะพร้าวหมดไปหันมาเล่นตะกร้อหวาย การเล่นเกมที่ทำกันเองจากซี่ยางกับหันมาเล่นฟุตบอลที่สั่งซื้อมาจากต่างประเทศหรือบอลพลาสติกที่เป็นตัวการทำลายสิ่งแวดล้อม การเล่นหมากที่เคยใช้เมล็ดยางกลับหันมาใช้ลูกแก้วหลากสี การเล่นเกมตาบอดลงเปลี่ยนมาเล่นปาสาวน้อยตกถัง การเล่นเกมกระดองปลาหมึก หรือพดพร้าว เปลี่ยนมาเล่นเกมพลาสติก เรือไฟเบอร์ สกูเตอร์ (Scooter) สเก็ต (Skate) การเล่นเกมซบโพงเปลี่ยนไปมาเล่นป็นฉัดน้ำ ป็นอัดลม

3. การละเล่นชนิดใหม่เกิดขึ้นมากมาย เช่น เกมวีดีโอ เกมคอมพิวเตอร์ แข่งรถซิ่ง

ปัจจัยที่เป็นเหตุให้เกิดสภาพต่าง ๆ ทำให้การละเล่นของเด็กมีการคลี่คลายไปได้แก่

1. การให้การศึกษาแก่เยาวชน มุ่งให้ทุกคนในประเทศมีเอกภาพยึดบรรทัดฐานจากส่วนกลางเป็นตัวชี้วัดความเป็นประเทศ โดยไม่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งแฝงเร้นภูมิปัญญาที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

การสอนวิชาพลศึกษาในโรงเรียนมุ่งให้นักเรียนฝึกกีฬา ฟุตบอล บาสเกตบอล ปิงปอง แบดมินตันเพื่อ

ความเป็นสากล เป็นเหตุให้การละเล่นพื้นบ้านถูกละลายและสูญสิ้นไปในที่สุด

2. การพัฒนาจังหวัดด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างทางรถไฟ การจัดระบบการสื่อสาร ไปรษณีย์ การสร้างเขื่อนและฝายน้ำ การสร้างถนน สนามบินขนาดใหญ่ และการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติล้วนนำความเจริญและความเสื่อมถอยมาสู่ชุมชน เกิดการสร้างสรรคและสูญสิ้นซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นสังคมเกษตรกรรมก้าวเข้าสู่อุตสาหกรรม ป่าไม้ถูกทำลายสัตว์ป่าสูญพันธุ์ เช่น ช้างแคว การทำนาข้าว ตาลโดนดลดลงนิยมทำนาทุ้ง เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นหลายท้องที่เหล่านี้ล้วนมีส่วนทำให้ระบบนิเวศวิทยาเปลี่ยนแปลง เมื่อการคมนาคมดีขึ้น ประชาชนก็เดินทางออกนอกชุมชนเพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าเกิดการละทิ้งถิ่นฐาน อิทธิพลต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้การละเล่นของเด็กเสื่อมสลาย เช่น การเล่นเกม ซัดพรก เชื้อซ้าง ลูกหัน ไข่ เป็นต้น

3. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน เกิดเครื่องจักรกล เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ทرونิกมากมายที่ช่วยอำนวยความสะดวกสบายให้มนุษย์แม้แต่การบันเทิงมีโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมคอมพิวเตอร์ ตลอดจนสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ความเจริญด้านเทคนิคบันเทิงผลักดันให้การละเล่นพื้นบ้านหมดความสำคัญทั้งยังถูกมองว่าเป็นเรื่องล้าสมัย ♣